

CUMHURBAŞKANLIĞI
HUKUK POLİTİKALARI
KURULU BAŞKANVEKİLİ
VE CUMHURBAŞKANI
BAŞDANIŞMANI

MEHMET UÇUM:

**Cumhurbaşkanlığı
Sistemi Milletın
Demokratik
Kazanımlarını
Güvence Altına
Aldı**

Temmuz ayı itibarıyla, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi üç yılını doldurdu. Bu üç yılda gelinen noktayı ve eski sistemle arasındaki farkları, Cumhurbaşkanı Başdanışmanı ve Hukuk Politikaları Kurulu Başkanvekili Mehmet Uçum'la konuştuk. Yeni sisteme geçilmesi sırasındaki hazırlıkların da içinde yer alan Uçum, sistemin üç yıllık performansını değerlendirirken, olması ve yapılması gerekenler ile hedefleri de anlattı.

9 Temmuz itibarıyla Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin 3 yıllık sürecini tecrübe ettik. Bu tecrübelerden de hareketle genel bir değerlendirme yapabilir misiniz?

Biliyorsunuz, 24 Haziran 2018 seçimi aslında erkene alınmış bir seçimdi. Referandumla kabul edilen 2017 Anayasa değişikliğinde seçimlerin –Meclis daha önce yapılmasına karar vermezse– 3 Kasım 2019'da yapılacağı hüküm altına alınmıştı. Fakat o günün şartları, seçimlerin bir buçuk yıl kadar erkene alınmasını gerektirdi ve 24 Haziran 2018'de seçimler oldu. Bunun şöyle bir önemi vardı; 16 Nisan 2017'den sonra bizim önümüzde yaklaşık iki buçuk yıllık bir süre olacaktı. Bu süreyi biz uyum düzenlemeleri için kullanacaktık, gerekli değişiklikler hazırlanacaktı. Yani yeni sisteme geçiş için yaklaşık iki buçuk yıllık bir hazırlık süreci yürütülecekti. Zaten bir idare hukukçusu, “Böyle bir geçiş ancak 5 yıllık bir dönemde olur, hatta geçiş dönemi/geçiş süreci müsteşarlığı kurulmalıdır” şeklinde bir görüş ifade etmişti. Fakat seçimlerin erkene alınması, üç ay içerisinde bu geçiş sürecindeki mevzuat düzenlemelerinin yapılması gibi bir zorunluluk doğurdu. Hakikaten olağanüstü bir iş başarıldı ve 9 Temmuz'da hem kurucu kararname yürürlüğe konuldu hem de yeni sistem devreye girdi.

Şimdi tabii, üç yıllık pratiği performans açısından değerlendirebiliriz. Ancak önce kuruluş açısından değerlendirdiğimizde, zaten parlamenter sistemden farkını hemen görebiliyoruz. 24 Haziran'da seçim yapıldı, hükümet kuruldu, meclis aritmetiği belli oldu, 9 Temmuz'da Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi devreye girdi ve aynı gün kabine görevlendirmeleri yapıldı. Yani hükümetin kuruluşu açısından baktığımızda, seçim akşamı yürütmenin belli olduğu bir sistemden söz ediyoruz. Tek partili hükümetler döneminde bile bir buçuk aya yakın sürede kurulan hükümetler biliyoruz. Burada 16 günde hem yeni sistem devreye alındı hem kabine kuruldu hem de sistem çalışmaya başladı.

Devam edersek eskiden bakanlar ikili (cumhurbaşkanı ve başbakan), üst kademe yöneticileri üçlü kararname ile atanıyorlardı (cumhurbaşkanı, başbakan ve ilgili bakan). Yeni sistemde hem bakanlar hem üst kademe yöneticileri, yürütme görevi ve yetkisini üstlenmiş cumhurbaşkanının iradesine bağlı olarak atanıyor. Dolayısıyla ikili, üçlü kararname güçlükleri ortadan kalktı. Üst kademe yöneticilerinin görev süresi, seçilmiş cumhurbaşkanının görev süresiyle sınırlandırıldı. Bu mesela son derece önemli bir değişimdir. Çok da fark edilmiyor.

Çünkü eskiden biliyorsunuz 65 yaşına kadar kamu görevlisi ve memur olarak görev yapma hakları vardı. Bunların görev süresi 65 yaşında emekli olma tarihine kadardır ama hükümetlerin süresi iki seçim dönemi arasındadır. Dolayısıyla üst kademe yöneticileriyle seçilmiş irade arasında bir zaman uyumsuzluğu vardı. Cumhurbaşkanlığı 3 No'lu Kurucu Kararnamede, üst kademe yöneticilerine ilişkin düzenleme aynen şöyle yapılmıştır: Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne ekli bir numaralı cetvelde yer alan üst kademe yöneticilerin görev süresi, atandıklarında görevde bulunan cumhurbaşkanının görev süresini geçemez. Cumhurbaşkanının görevi sona erdiğinde bunların da görevi sona erer.

HEM HÜKÜMET REFORMU HEM DE İDARİ REFORMLAR BİRLİKTE YAPILDI

Yeni hükümet sistemine geçişle birlikte idari reformların da birlikte yapılması geçiş süreci açısından nasıl bir sonuç doğurdu?

Şimdi biz 9 Temmuz'da Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini devreye aldık ama hep hükümet reformu üzerinden konu konuşuldu. Aslında hem hükümet reformu yaptık hem de idari reform yaptık. Fakat idari reform biraz gölgede kaldı. İdari reform konu-

Demokrasinin işleyişinde esas olan konu, sadece seçmenin oy kullanma hakkı değil oy gücünün etkisini de artırabilmektir. Bunu sağlayabilecek en önemli imkanlardan birisi seçmenin seçeneğe çokluğuna sahip olmasıdır. Seçmen o günün koşulları çerçevesinde kendi ihtiyaçlarına göre daha ilk günden birden çok seçeneğe sahip. Seçenek çokluğu, seçme özgürlüğünü güçlendiren bir unsurdur.

suna bakıldığında, bazı bilgileri sizinle paylaşabilirim. Bir kere zaten bakanlık sayısının 16'ya indirilmesi başlı başına yönetsel anlamda ciddi bir reformdu. Hatırlayın parlamenter sistemde en son 5 tane başbakan yardımcımız vardı, 22 tane de bakan vardı. Bakanlık sayısının 16'ya indirilmesinin yanında bir tane cumhurbaşkanı yardımcısı atandı. Aslında orada sayısal sınır yoktu. 16 Nisan referandumu öncesinde biliyorsunuz, en büyük yalanlardan birisi de oydu. Bu sistemde seçilen cumhurbaşkanı, 100 tane cumhurbaşkanı yardımcısı atar, eşini dostunu yapar gibi...

Geçiş sürecine baktığımızda zorunlu değişiklikler hariç eski idari teşkilat devam edebilirdi ama Türkiye'de bu tercih edilmedi. Tam tersine hükümet reformunu, idari reformlarla tamamlama gibi bir yaklaşım geliştirdi. Müsteşarlıklar, merkez valiliği, bakanlık müşavirlikleri kaldırıldı. Biliyorsunuz orada kafa karışıklığı oluyor; bakanlık müşavirlikleri kaldırıldı ancak bakan müşavirliği getirildi. O da gene bakanla gelip giden, yani devlete yük olmayacak sınırlı sayıda belirlendi. Kamu görevi için sivil insan gücünden yararlanma imkanı oluşturuldu. Sivil insan kaynağı, kamunun istihdamı için havuz oldu. Üst kademe yöneticilik için eskiden sadece kamuda 12 yıllık bir kıdem şartı aranırken, bu süre kamu özel sektör ayırımı yapılmaksızın 5 yıla indirildi. Üst kademe yöneticilerinin kaderi artık seçilmişlerin iradesine bağlandı. Hatırlayın parlamenter sistemde genel müdür görevden alındı, Danıştay'a gitti iptal edildi, o görev başlatıldı, başlatılmadı kavgaları çıkardı, yani bürokrasi ile seçilmiş irade arasında inanılmaz çatışmalar olurdu. Şimdi mevzuatı gereği, üst kademe yöneticilerin görev süresi, seçilmiş iradenin görev süresiyle sınırlı olduğu için bu tip çatışmaların da önüne geçilmiş oldu. Ayrıca 64 işlevsiz kurul kapatıldı. Yürütmedeki 382 birim 299 birime indirildi. Böyle baktığınızda 9 Temmuz'dan itibaren yürürlüğe konan ilk 14 Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hem hükümet reformuna uygun düzenlemeler yaparken hem de ciddi bir

Şimdi, parlamenter sistemde bir tane bakanın değişmesi, siyasetin gündemini o işin başından sonuna kadar kilitler miydi kilitlemez miydi? Çünkü başbakan cumhurbaşkanına gidecekti, şu olacaktı bu olacaktı, niye ayrıldı vs. tartışmaları olacaktı... Bu yeni sistemde biliyorsunuz bir tane bakan sessiz sedasız görevden alındı yerine yeni bir bakan atandı. Kimse farkında bile olmadı değil mi? Türkiye'de bir hükümet problemi, bir hükümet krizi ya da o döneme ilişkin bir yürütme problemiyle karşı karşıya kaldık mı, kalmadık.

idari reformun temelini oluşturdu ve tabii ki bu reformlar ihtiyaca göre devam edecek.

SEÇENEK ÇOKLUĞU SEÇME ÖZGÜRLÜĞÜNÜ GÜÇLENDİRİR

İsterseniz şöyle bir soru ile devam edelim. Başkanlık sisteminin prototipi ABD'de olduğu için Türkiye'nin benimsediği sistem ABD ile karşılaştırılıyor ve bazı farklılıklar ilk baştan itibaren eleştiri konusu ediliyor. Bu sistemin Türkiye'ye özgünlüğü meselesini siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

Tabii ABD sisteminde sizin de bildiğiniz gibi çok tartışılmış bazı kurumlar, Türkiye'nin ihtiyaçları üzerinden değerlendirildi, bunlar yerine Türkiye'ye uygun modeller kurgulandı. Bunlardan birisi farklı zamanlı seçim yerine eş zamanlı seçimin tercih edilmesidir. Bizdeki eş zamanlı seçim, bir anlamda sabit eş zamanlı seçim değil yakın zamanlı seçime de izin veren bir sistemdir. Bunun önemi nedir? Demokrasinin işleyişinde esas olan konu, sadece seçmenin oy kullanma hakkı değil oy gücünün etkisini de artırabilmektir. Bunu sağlayabilecek en önemli imkanlardan birisi seçmenin seçenek çokluğuna sahip olmasıdır. Şimdi bizdeki sisteme baktığınızda seçenek çokluğu açısından seçmenin hangi tercihleri olabiliyor? Birincisi eş zamanlı seçimde daha ilk seçimde hem yürütmeyi hem de parlamentoyu seçebilir. Burada tercihi uyumlu yönetim veya bölünmüş yönetim olabilir (cumhurbaşkanını farklı parlamento çoğunluğunu farklı siyasi mecradan seçebilir). Seçmen o günün koşulları çerçevesinde kendi ihtiyaçlarına göre daha ilk günden birden çok seçeneğe sahip. Peki şunu da yapabilir mi? Birinci turda cumhurbaşkanını seçmez ikinci tura bırakır, o zaman meclis aritmetiği belli olmuş olur ve meclis aritmetiğindeki duruma göre cumhurbaşkanını ikinci turda seçebilir. Seçenek çokluğu, seçme özgürlüğünü güçlendiren bir unsurdur.

SİSTEM YÖNETİM KRİZİ ÜRETMEYECEK BİR ÇERÇEVEYE DAYANIYOR

ABD modelinden 4-5 konuda temel farkımız var. Bunlardan biri değindiğimiz eş zamanlı seçimdir. ABD modelinin revizyonu ile ilgili tartışmalarda da eş zamanlı seçim meselesi son 50 senedir çok ciddi gündemlerden biri olmuştur. ABD'deki farklı zamanlı seçimin oluşturduğu bir problem var. O problem total ördek. Yani kongrenin senato ayağı ya da temsilciler meclisi ayağından birisinin başkanın destekçisi olmaması kısmen sorun doğuruyorsa da ikisinin birden başkanın karşısında bir pozisyon alması tam bir tıkanıklık üretiyor.

Ayrıca ABD başkanlık modeli biliyorsunuz federal yapı üzerine kurulu bir sistem. Aslında ABD'de esas olan başkanın çeşitli şekillerde sınırlandırılmasıdır. Çünkü eyaletlerin haklarını korumak için bu sınırlandırmaya ihtiyaç duyuluyor. Bunun için Senatoya nüfusu ne olursa olsun her eyaletten 2 tane senatör seçiliyor. Çünkü küçük eyaletlere güç kazandırmak gerekiyor. Örneğin üniter yapıda bütçenin yürürlüğe konulamaması, o devletin iflas etmesi demektir. Ama ABD'deki söz konusu bütçe sadece federal devletin bütçesi olduğu için federal seviyede bazı aksaklıklar dışında bir sorun çıkmıyor. Nitekim o konuda bir araştırma da vardı; federal devletin bütçesinin bütün ülkenin ekonomik süreçlerine etkisi yüzde 2 ile 8 arasında değişiyor. Çünkü federe devletin bütçesi zaten kendi işleyişleri bakımından yeterli oluyor. Dolayısıyla ABD bütçe modelinin Türkiye'ye uymayacağı son derece açık.

Üst düzey yöneticilerin Senato onayına sunulması, o zaten federal devlet yapısına uygun bir durum. Şöyle düşünün; Senato onayı küçük eyaletlere hükümet karşısında bir güç veriyor. Bu güç üzerinden federal hükümetten taleplerde ve kaynak paylaşımında, küçük eyalet olmalarına rağmen avantaj elde ediyorlar. Aksi takdirde onlar ezilen pozisyonunda olurlar. Ancak bu konu Amerikan sisteminin ne kadar demokrasiye uygun olduğu tartışmasını da beraberinde getiriyor, yani nicel olarak çok küçük bir birimin nitel olarak çok büyük bir güce sahip olması demokrasiye ne kadar uygun sorusu soruluyor. ABD sistemi sizin de çok yakından bildiğiniz gibi esas itibarıyla başkanlık sistemi diye tanımlanıyor ama literatürde "kongre hükümeti sistemi" diye de adlandırılıyor. Yani bu adın konulmasının da özel bir sebebi var çünkü eyaletlerin hukukunu koruyacak mekanizmalar Kongre özellikle Senato kanadı üzerinden yapılandırılmış durumda.

Tüm bunlara baktığınızda Amerikan siyasal toplumu, Amerikan federal devlet yapısının ihtiyacı olan bazı kurumları hükümet modeli içerisinde değerlendirmiştir ve zaman içerisinde de bunu güçlendirmeye çalışmışlardır. Türkiye ise üniter bir devlet. Biz eğer meclis bütçeyi reddederse ikincil bütçeyi yürürlüğe koyma imkanını getirmesek, devletin işleyişinin tıkanması bir yana, kamu hizmetlerinin yürütülmesi imkansız hale gelir

Şimdi biz 9 Temmuz'da Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini devreye aldık ama hep hükümet reformu üzerinden konu konuşuldu. Aslında hem hükümet reformu yaptık hem de idari reform yaptık. Fakat idari reform biraz gölgede kaldı. İdari reform konusuna bakıldığında, bazı bilgileri sizinle paylaşabilirim. Bir kere zaten bakanlık sayısının 16'ya indirilmesi başlı başına yönetsel anlamda ciddi bir reformdu. Hatırlayın parlamenter sistemde en son 5 tane başbakan yardımcımız vardı, 22 tane de bakan vardı.

ve toplumun ihtiyaçları karşılanamaz. Kanun koyucu bunu gözetmeden herhangi bir sistem kurarsa aslında kaosa yol açabilecek bir boşluk bırakmış olur.

ZAFİYET ÜRETMEYECEK SONUÇLAR PLANLANDI

Bir diğer konu atamaların meclis onayına sunulup sunulmaması; ABD'de bir bakanın üç ay boyunca atanmaması federal devlet işleyişini açısından çok büyük sorunlar üretmiyor. Federe devletleri ise hiç etkilemiyor. Bizde kabine üyelerinin atanmasının meclise sunulması yürütme faaliyetleri bakımından bırakın üç beş ayı bir ay bile gecikse zafiyet üretebilecek sonuçlar doğurur. Hele üst kademe yöneticileri konusunda kamu hizmetlerinde tıkanıklar çok daha fazla olur, üçlü kararnameyle üst kademe yöneticilerinin atanmasında yani atamaların güç paylaşımına konu yapıldığı dönemde bile yaşadığımız çok sıkıntı var. Meclis onayı getirildiğinde organlar arasında bu çatışmalar Türkiye'de yürütmenin işleyişini bakımından çok ciddi zafiyetler, sıkıntılar çıkarabilir.

Burada şöyle denilebilir, yürütmenin faaliyetleri bakımından sıkıntı olmayacak pozisyonlar da vardır, örneğin büyükelçiler gibi, devlet üniversitelerine rektör atanması gibi vb.... Bu konularda meclisin tamamının değil de belki bütün partilerin oransal katılımıyla mecliste oluşturulacak özel bir komisyonun onayına sunulması gibi modeller tercih edilebilir mi? Bunlar her zaman tartışılabilir. Burada dikkat edilmesi gereken şey organ (yasama ve yürütme) çatışmasına müsaade etmeyecek çözümler bulabilmektir. Çünkü bizim sistemde organ çatışmasının çözümü ya uzlaşmadır ya seçimlerin yenilenmesidir. Başka çözüm yok. Ki biliyorsunuz bizde seçimlerin yenilenmesi, sistemsel açıdan çok istisnai bir durum olarak getirilmiştir. Öyle sık sık seçimleri yenileyelim gibi bir durum da gerçekçi değildir.

SİSTEMİN DEMOKRATİKLIK ÖLÇÜTÜ, HALK İRADESİNİN BELİRLEYİCİLİĞİNDEN GELİR

Muhalefetin genellikle birçok meseleyi eski sistem mantığıyla ele aldığı görülüyor. Yine bu performans dikkate aldığımızda, yeni sistemin demokratikliği veya yetkilerin en üst düzeyde toplanmasıyla ilgili eleştiriler var. Bu konuda sizin yaklaşımınız nedir?

Birincisi bir sistemin demokratik olup olmadığının ölçütü, sistemin kuruluşunda halk iradesinin ne kadar belirleyici olduğuyla ilgilidir. Demokrasiye ısrarla yeni tanımlar getirme çabası, aslında halk iradesine dayalı siyasal sistem işleyişine alternatif arama çabasıdır. Bu Batı'da gelişen bir eğilimdir. Mesela Batı şu an "fonksiyonel demokrasi", "holonik demokrasi" gibi yeni demokrasi tarzlarını tartışıyor. Bu tartışmanın arkasında da şu var; genel oy hakkı beklenen verimi sağlamıyor, amaca uygun işlemiyor. Batı, 170 yıl önce genel oy hakkı mücadelesini başlatmış bir tarihten geliyor. Şimdi ise diyorlar ki "bizim her çemberin kendi içinde yönetsel süreçleri belirlediği ama bir üst çembere dahil olmadığı yeni tipte bir takım demokrasi arayışlarına girmemiz gerekiyor"; asıl niyet genel oy hakkını tartışmaya açmak. Emin olun önümüzdeki 20 yıl içinde Batı siyaset düşüncesinde bu çok fazla öne çıkan bir konu olacak.

Bu yüzden demokrasi tartışması yapanlar, bunu demokrasinin klasik anlamını bozacak şekilde yapıyorlarsa ben bunu antidemokratik bir yaklaşım olarak değerlendiririm. Önce demokrasinin tanımında mutabık mıyız, bunda anlaşmamız lazım. Şimdi deniyor ki bu sistem monist bir sistemdir. Böyle jenerik laflar ediliyor da burada kastedilen şey yürütme görev ve yetkisinin başkana ait olması ise zaten başkanlık sisteminin esası budur. Yani Anayasa'nın 8. maddesi yürütme görev ve yetkisini cumhurbaşkanına veriyor... Şimdi bu manada monist sistem deniyorsa, bu eleştirilebilecek bir şey değil. O zaman ben de şunu soruyorum: başkanlık modeli gayri meşru bir model midir ki buna karşısınız? Bir tercih yapabilirsiniz. Başkanlık modeli, yarı başkanlık modeli ve parlamenter model arasında parlamenter sistemi seçebilirsiniz. Ama siyaset teorisi ve hukuk açısından meşru olan diğer hükümet modellerine antidemokratik diyemezsiniz. O zaman siz demokrasiyi parlamenter modelle sınırlandırıyor sunuz demektir. Demokratik hükümet modelleriyle bağdaşır mı bu yaklaşım?

Şimdi başkanlık modelleri hukuki ve siyasi sorumluluk açısından başkan üzerinde yoğunlaşan sistemlerdir. Sonuçta seçmene hesabı başkan veriyor. Her türlü hukuki ve cezai sorumluluğu da var. Peki başkan irade olarak yürütme gücünü kullanıyor da bunu tek başına mı yapıyor? O zaman gelelim başkanın ekiplerine... Yeni sistem nasıl kuruldu? Kabinesi, kurulları, ofisleri, başkanlıkları... Baktığınızda bir yanda yüzde elliden fazla oyla seçilmiş bir başkan var,

Bir sistemin demokratik olup olmadığının ölçütü, sistemin kuruluşunda halk iradesinin ne kadar belirleyici olduğuyla ilgilidir. Demokrasiye ısrarla yeni tanımlar getirme çabası, aslında halk iradesine dayalı siyasal sistem işleyişine alternatif arama çabasıdır. Bu Batı'da gelişen bir eğilimdir. Mesela Batı şu an "fonksiyonel demokrasi", "holonik demokrasi" gibi yeni demokrasi tarzlarını tartışıyor. Bu tartışmanın arkasında da şu var; genel oy hakkı beklenen verimi sağlamıyor, amaca uygun işlemiyor.

öte yandan başkanın kolektifleri var. Kolektiflerin başında icracı gücü en yüksek olan kabinesi var. Onun yanı sıra yine icracı fonksiyonları olan başkanlıkları ve ofisleri var. Ayrıca kurulları var. Dolayısıyla başkan aslında ekiyle birlikte bir süreç yönetimi yapıyor. Demokrasinin ikinci esası nedir? İstişaredir, müzakere ve karar alma süreçlerine katılımdır. Yani karar alma süreçlerine en yüksek seviyede katılımı gerçekleştirip, nihayetinde o kararı oluşturmaktır. Şimdi cumhurbaşkanı aldığı kararlarda kabineyle ofisleriyle, başkanlıklarıyla, kurullarıyla bunun istişaresini yapıyor mu? Yapıyor. Cumhurbaşkanının aldığı kararlar, kolektif süreçlerin sonucunda ortaya çıkıyor. Bunu da şimdiye kadar tecrübe ettik. Hem halkın doğrudan iradesine dayalı bir yürütme hem de ortak çalışmayı ön plana alan bir süreç yönetimi, demokrasinin iki esasını da barındırdığı halde hangi sebeplerden ötürü antidemokratik olarak değerlendirilebilir? Bu bir algı siyasetidir. Şunun üzerine oynuyorlar: birçok kararın altında cumhurbaşkanının imzası var. Elbette birçok kararın altında cumhurbaşkanının imzası olacak. Çünkü bu başkanlık sistemidir. Cumhurbaşkanı bazı kararları Anayasa'dan kaynaklandığı için tek başına almak zorundadır.

YENİ SİSTEMDE MECLİS, ESKİ SİSTEME GÖRE ÇOK DAHA GÜÇLÜ

Dolayısıyla hem bu meclis meselesini hem de kabine meselesini hala eski alışkanlıklar üzerinden değerlendirme durumu var.

Hakikaten meclis konusunu hem sistemsel açıdan hem pratik açıdan ele almakta fayda var. Sistemsel açıdan baktığınızda yeni sistemde meclis, eski sisteme göre çok daha güçlüdür. Neden? Çünkü kanun yapma tekeli artık meclisin elinde. Geçmişte, özellikle tek parti hükümetlerinde meclisten çıkan kanunların yüzde 99'unun hükümetten gelen kanun tasarıları olduğunu herkes bilir. Bugün ise sadece bütçe kanun

teklifi ve kesin hesap kanun teklifini cumhurbaşkanı yapabilir. Bunun dışındaki bütün teklifler milletvekilleri tarafından yapmak zorunda. Bütçeyi kabul edip etmeme hakkı da yine mecliste. OHAL ilanı konusunda geçmişte bakanlar kurulu OHAL ilan ederdi, meclise sunardı fakat meclis ilan edilmiş OHAL'i kaldıramazdı. Sadece süresini kısaltabilirdi. Ama yeni sistemde cumhurbaşkanı OHAL ilan ettiğinde, meclis isterse bu OHAL'i kaldırabilir. Geçmişte OHAL döneminde çıkarılan kanun hükmünde kararname mecliste kabul edilmeden de yürürlükte kalabilirdi. Yeni sistemde OHAL döneminde çıkarılacak kararname üç ay içinde mecliste görüşülmezse, yürürlükten kalkıyor. Denetim açısından zaten yazılı soru geçmişte vardı bugün de var. Meclis görüşmesi, meclis araştırma ve soruşturması hala devam ediyor. Çok söylenen gensoru, yeni sisteme uygun olmayan bir şey zaten. Sonuçta doğrudan halk tarafından seçilen bir yürütme var. O yürütmeye bir de meclis üzerinden güvenoyu aldirtamazsın veya düşüremez-

Cumhurbaşkanının ekiplerinin, cumhurbaşkanının programı dışında hareket etmelerini beklemek, hayatın olağan akışına, en basit mantık kurallarına ve demokratik siyasetin esaslarına aykırıdır. Aslında bu seçilmiş-atanmış ilişkisi meselesinde, atanmışlara farklı bir rol biçmek istiyorlar. Siz devletsiniz, onlar hükümet ayırımını koymaya çalışıyorlar. Yani yine yeniden milli egemenliği parçalama, kurumsal/bürokratik egemenlikler oluşturma çabası var. Demokratik iradenin sınırlandırılması hayali kuruluyor.

sin. Demokratik meşruiyete aykırıdır bu. Kaldı ki parlamenter sistemde de cumhuriyet tarihi boyunca gensoru sanırım sadece 4 kere etkili olmuş. Demek ki meclise güç katan bir mekanizma değil. Bu açıdan baktığınızda mevcut sistemde meclis aslında daha güçlü.

Pratik açıdan baktığınızda, Cumhur İttifakı cumhurbaşkanı destekleyen bir siyasi mecra, mecliste çoğunluğu var ve bölünmüş yönetim yok. Peki şu anda siz meclis kanunlaştırma sürecinde yürütmeye yasama arasındaki gerilimlerin ne seviye olduğunun farkında mısınız? Şu anda bile yürütme kanun ihtiyaçları konusunda meclisle ilişkisinde çok üst seviyeli müzakereler yapmak zorunda kalıyor. Bir örnek vereyim, arşiv araştırması ve güvenlik soruşturmasına ilişkin, Anayasa Mahkemesi iptal etti. Kanun bir buçuk sene sonra çıktı. Niye bir buçuk sene? Tembellik mi yapıldı? Hayır. İptallerden sonra hemen çalışmalara başlandı. Yasama tarafı ile defalarca müzakereler yapıldı. Yani eskiden olduğu gibi hükümetin getirdiği her tasarıya el kaldırma dönemi bitti. Şimdi yürütmenin kanun talepleri, teklife dönüşmeden önce yoğun bir tartışma ve müzakereye konu oluyor. Meclis şu anda pratik olarak o gücünü göstermeye başladı.

SİSTEMİN İŞLEYİŞİ PARLAMENTER BAKIŞ AÇISIYLA DEĞERLENDİRİLEMEZ

Peki sistemsel açıdan başka neye ihtiyaç var? Meclis iç tüzüğüne. Eğer anayasal sistemdeki meclisin rolüne uygun yeni iç tüzük yapılır ve yürürlüğe konursa meclisin gücü çok daha belirgin hale gelecektir. Mesela, yeni sisteme uygun meclis iç tüzüğünün temel esasları ne olabilir? Meclis genel kurullarının

karar alma ortamları olması; bir kanunun bütünsel kabulü ya da reddi, kısmen kabulü ya da reddi, komisyona iade gibi seçeneklerin olabileceği bütünsel görüşmelerin yapıldığı ve karar iradesinin oraya konduğu ortamlar. Yine Mecliste bütün partilere yönelik kanun teklif taslaklarını destekleme ofisleri oluşturulabilir. Milletvekillerinin donanım ve uzman desteği artırılabilir. Anayasal olarak o kadar güçlü bir meclis kurulmuş ki bu konum yeni iç tüzük, kadro ve donanım ile desteklendiğinde uyumlu yönetimlerde bile çok güçlü meclis pratiklerinin ortaya çıkacağı şimdiden belli oluyor.

Kabine konusuna gelince bu konu çok tartışıldı. Size katılıyorum eski sistemin alışkanlıklarıyla bakanlıklar değerlendiriliyor. Ben geçmişte de söyledim şimdi de söylüyorum: Cumhurbaşkanının kolektiflerinin içinde yer alan her çalışanın fonksiyonu bir diğerine eşittir. Yani kabine, başkanlıklar, ofisler fonksiyonel olarak birbirine eşittir. Çünkü bütün bu icracı kolektifler, cumhurbaşkanının programını hayata geçirmek üzere sorumluluk altında olan kişilerden oluşan yapılarıdır. Statüleri farklı olabilir. Fakat statü farkı, fonksiyon eşitliğini ortadan kaldırmaz. Geçmişteki bakanlar kurulu zaten heyet halinde çalışırdı, herkesin oy hakkı vardı. Başbakan da eşitler arasında birinciydi. Dolayısıyla her bir bakan siyasi karar verme gücüne sahip bir mercide bulunuyordu Bugün kabine, cumhurbaşkanının kabinesidir ve yürütme üyeliği gibi bir kavram yoktur. Geçmişte var mıydı? Vardı. Bakanlar Kurulu üyeliği. Bugün yürütme cumhurbaşkanıdır. Diğer herkes cumhurbaşkanının yardımcısıdır. Bunu geniş anlamda, fonksiyon anlamında diyorum. Statü anlamda tabii tek bir yardımcısı var, o ayrı. Şimdi, kabine siyasi yardımcılık açısından daha fazla öne çıkar. Başkanlıklar teknik yardımcılık açısından daha fazla öne çıkabilir. Ofisler de öyle. Kurullar da zaten istişare mekanizmaları olarak yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında atanmışlar "onu yapamaz, bunu yapamaz" gibi eleştirilerde, aslında çok ciddi bir açmaz var. Hem bir yandan tek adam rejimi diyorsun hem de cumhurbaşkanının kendi görevlendirdiği

Bir de bu sistemin modülerlik avantajı var, eskiden yeni bir bakanlık kuracaksın ya da bir başka bakanlığı böleceksin, bunun tartışması meclise gelecek, kanunla yapacak, yürütmeyi aksatacak birçok sorun çıkacak. Bunun tartışması en az 2-3 ay sürerdi. Şimdi ne oldu? Kararnameyle bir bakanlık ayrıldı belki fonksiyonel olarak daha iyi olacağı düşünüldüğü için, işte Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kuruldu, diğeri Çalışma ve Sosyal Güvenlik oldu; bakanlar atandı, bitti gitti.

kişilerle ortak faaliyet yürütmesinin önüne geçmeye çalışıyorsun. Burada farkında olmadıkları noktalardan birisi şu: Diyorlar ki bunlar bürokrattır, bürokrasinin görevi geçmişte olduğu gibi siyasi olmak zorundadır. Seçilmiş iradeyi daraltacak işler yapmak zorundadır. Yani özerk bürokrasiden, bürokratik vesayetten söz ediyorlar. Seçilmiş iradeden ayrılmış bir bürokrasiden söz ediyorlar. Oysa yeni sistem bürokrasinin siyasi olma özelliğini ortadan kaldırdı ve bürokrasiyi gerçek anlamda idari bürokrasi haline getirdi. İkinci olarak şunu atlıyorlar; üst düzey yöneticilerin görev süreleri zaten seçilmiş cumhurbaşkanının görev süresi ile sınırlı. Geçmişte olduğu gibi kim gelirse gelsin orada kalacak değil. Cumhurbaşkanının ekiplerinin, cumhurbaşkanının programı dışında hareket etmelerini beklemek, hayatın olağan akışına, en basit mantık kurallarına ve demokratik siyasetin esaslarına aykırıdır. Aslında bu seçilmiş-atanmış ilişkisi meselesinde atanmışlara farklı bir rol biçmek istiyorlar. Siz devletsiniz, onlar hükümet ayrımını koymaya çalışıyorlar. Yani yine yeniden milli egemenliği parçalama, kurumsal/bürokratik egemenlikler oluşturma çabası var. Demokratik iradenin sınırlandırılması hayali kuruluyor.

Bir geçiş dönemindeyiz. Siz bu üç yılı değerlendirdiğiniz de bu geçiş döneminin işleyişinde eksikler, uyum yasalarda hala yazılması gereken alanlar ya da bürokrasinin bu döneme adapte olması gibi konularda ne düşünüyorsunuz?

Parlamente sistemin alışkanlıklarıyla meseleye bakmak öne çıkan bir sorun. Örneğin en basiti erken seçim tartışması. Parlamento sisteminde erken seçimin bu kadar çok gündeme gelmesi, hükümetin parlamentodan çıkmasıyla ilgiliydi. Dolayısıyla hükümetin her an düşürülebilir olması, koalisyon hükümetlerinde her an çatışma çıkabilir olması sebebiyle erken seçim bir çare

olarak her zaman gündemde tutulan bir meseleydi. Bugün beş yıllık, halk tarafından seçilmiş olan bir yürütme var. Bugün hangi şartlar oluşursa oluşsun parlamenter sistemdekine benzer şekilde erken seçim gerektiren bir durum oluşmaz. Ama o alışkanlık burada ortaya çıkıyor. O alışkanlık işte bakanlıklara bakışta, atanmış seçilmiş ilişkisinde, geçmişteki gibi siyasi bürokrasi arayışında ortaya çıkıyor.

Onun dışında yeni sisteme uyum sürecinin uzamasından çıkan yetki devri sorunları var. Deniyor ki cumhurbaşkanı müdürlere kadar atamaları yapıyor, doğru ama sistemin birinci yıl değerlendirilmesinden sonra bazı olağandışı durumlar söz konusu olmasaydı cumhurbaşkanı bazı atama yetkilerini devretmeye zaten hazırlanıyordu. Bu önümüzdeki dönemlerde de olabilir.

Bürokrasi, müsteşarlık gibi bazı ara kademelerin kaldırılmasını sorun ediyor gibi...

Ama bakın, 3 yıllık pratiğe baktığımızda, soyut olarak müsteşarlığın kaldırılması sorun oldu diyenler, bakan yardımcılıklarının çok fonksiyonel hale gelmesiyle, bu itirazları geri çekmeye başladı. Çünkü hatırlayın müsteşarlıkların olduğu dönemde bakan yardımcılıkları vardı ve çok anlamsızdı. Bugün birçok bakanlık, bakan yardımcılarını çok etkili bir biçimde kullanıyor. Bir de bakanlıklarla milletvekilleri arasındaki ilişki sorun deniyordu, o konuda mecliste nöbetçi bakan uygulaması getirildi, hem de bakan yardımcılarında birisi siyasetle ilişki meselesinde görevlendirilerek sorun aşıldı. Şimdi uygulama sorunlarına baktığımızda, elbette uygulama sorunu aktör sorunudur, kültür sorunudur, bir de zaman içerisinde teamül oluşturmayla ilgili meselelerdir. Yeni sistemin kültürü oluştuğu uygulama sorunu azalır. Ama eleştirilerin hepsini değerlendirdiğimizde sistemsiz esasa işaret eden tek bir sorunla karşı karşıya değiliz.

BİR BAKANIN DEĞİŞMESİ PARLAMENTER SİSTEMİ KİLİTLİYORDU

Şimdi, parlamenter sistemde bir tane bakanın değişmesi siyasetin gündemini o işin başından sonuna kadar kilitler miydi kilitlemez miydi? Çünkü başbakan cumhurbaşkanına gidecekti, şu olacaktı bu olacaktı, aman niye ayrıldı vs. tartışmaları olacaktı... Bu yeni sistemde biliyorsunuz bir tane bakan sessiz sedasız görevden alındı yerine yeni bir bakan atandı. Kimse farkında bile olmadı değil mi? İstifalar oldu, Türkiye'de bir hükümet problemi, bir hükümet krizi ya da o döneme ilişkin bir yürütme problemiyle karşı karşıya kaldık mı, kalmadık.

Bir de bu sistemin modülerlik avantajı var, eskiden yeni bir bakanlık kuracaksınız ya da bir başka bakanlığı böyleceksin, bunun tartışması meclise gelecek, kanunla yapacak, yürütmeyi aksatacak birçok sorun çıkacak. Bunun tartışması en az 2-3 ay sürerdi. Şimdi ne oldu? Kararnameyle bir bakanlık ayrıldı belki fonksiyonel olarak daha iyi olacağı düşünüldüğü için, işte Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kuruldu, diğeri Çalışma ve Sosyal Güvenlik oldu; bakanlar atandı bitti gitti. Yine üst kademe yöneticilerinde de öyle. Geçmişte bir yerin genel müdür yardımcısının bile değişmesi siyasi magazin önemli konularından birisi olurdu. Şimdi bu değişiklikler ihtiyaca göre hızla yapılabiliyor, siyaseti ve genel kamuoyunu meşgul eden konular olmuyor.

BAKANLIKLAR ARASI EŞ GÜDÜM GEÇMİŞTEN ÇOK DAHA YÜKSEK SEVİYEDE

Eski sistemi biliyorsunuz bakan esasında protokol işlerini yapar, asıl işi kim yapardı: müsteşar. Bakan yardımcılarını da o protokol süreçlerinin yardımcısı olarak getirirlerdi. Şimdi ise bakan bizatihi operasyonel aktör haline dönüştüğü için, bakanlığın da bir bütün olarak hareket etme kabiliyeti

arttı. Bütün bakanlıklarda böyle. Onun dışında mesela bazı pratik konulara baktığımızda, yine eş güdüm meselesi. Birçok konuda bakanlıklar arası eş güdümü geçmişte görmediğimiz kadar çok yüksek seviyede gördük. Yani bu, doğal afetlerde de oldu, ekonomi süreçleri yönetiminde de oldu. Birçok bakanlık hızlı bir şekilde bir araya gelip, ortaklaşa süreç yönetimlerini yaptılar. Pandemi mücadelesi, hatırlayın ulusal pandemi raporunun çalışılmaya başlandığı tarih Nisan 2019. Yayınlandığı tarih Ekim 2019. Dünyada pandemi mi var? Yok. Bu cumhurbaşkanı kararıyla olan, *Resmi Gazete*'de yayımlanan çalışma.

YENİ SİSTEM KAPASİTE KULLANIMINI ARTIRDI

Biz özellikle Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçtikten sonra, terörle mücadelede çok yüksek kapasiteli bir terörle mücadele pratiği ortaya koymadık mı? Sınır ötesi süreçler açısından, sınır içerisinde jandarmanın, emniyet güçlerinin vs. terörle mücadeledeki başarısı açısından. Bunlar güç dağılımlarının olduğu heyet esaslı çalışmanın olduğu, bakanlar kurulu esaslı çalışmanın olduğu sistemlerde çok kolay başarılacak şeyler değil. Çünkü hızlı karar alma becerisi zaten yok orada. Başbakan tek başına kendi alanı hariç karar alamıyor. Ama burada kararlar kabineden çıkmıyor. Kararlar cumhurbaşkanı kararı olarak çıkıyor. Dolayısıyla her zaman kabine toplantısına da ihtiyaç yok, hızlı, esnek ve modüler bir yönetim bu aynı zamanda.

Bugün kaç tane doğal afet yaşadysak, deprem oldu, sel oldu vs. bütün bunlarda hem yürütmenin çok hızlı hareket etme kabiliyetini gördük hem de yaraların sarılmasında inanılmaz hızlı bir süreç yönetimi gördük. Suriye ve Irak sınır ötesi güvenlik süreçlerinde, uluslararası haklarımızın korunmasında, Karadeniz-Akdeniz-Libya-Azerbaycan süreçlerinde

Meclis gücünü dağıtırsanız salt çoğunluk gerektiren, nitelikli çoğunluk gerektiren konularda meclisin karar almasının önüne geçmiş veya minimal temsile makro güç vermiş olursunuz. Dolayısıyla ister istemez mecliste karar alma istikrarını sağlayabilecek bir tedbire ihtiyaç var. O yüzden ben, bir barajın gerekli olduğunu düşünüyorum ama bu barajın gerekçesinin artık yönetimde istikrar değil, karar alma istikrarı olduğunu ve bu barajın bana göre yüzde 5 olmasının sistemin iç tutarlılığı açısından uygun olduğunu düşünüyorum.

hep yüksek kapasiteli ve etkin çalışmalar gördük. Mültecilik konusunda, yani tabii ki bu yeni sistemden önce de başlamıştı ama yeni sistem nasıl bir imkan sağladı? Bu süreçlerin yönetiminde yine en güçlü, en etkili koordinasyonu ve merkezi karar alma süreçlerinin örgütlenmesini sağladı.

Geçmişte de bizim devlet kapasitemizin, kadro ve kaynak açısından yeterli olduğu ama son derece kötü kullanıldığı dönemlerimiz olmuştur. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin en önemli faydalarından birisi, kadro ve kaynak açısından devlet kapasitesini mümkün olan en verimli şekilde kullanma becerisine sahip olmasıdır. Uygulama sorunları da dediğimiz gibi 3 yıllık sistem açısından kaçınılmaz olan sorunlardır. ABD dahi 200 yılı aşkın sistemle ilgili yeni revizyon ihtiyaçlarını konuşuyor. Biz en geç iki dönem sonunda sistemin tam olarak oturduğu bir süreç yaşarız, öngörüsündeyim.

Uyum yasalarına değinirsek, seçim sistemi, siyasal partiler, Meclis iç tüzüğü'nün değiştirilmesi konularında sizin açınızdan en acil ihtiyaç hangisi ve neden?

Şimdi şöyle diyeyim, bir zorunlu uyum dediğimiz bir kısım var bir de tercihe dayalı uyumlar var. Zorunlu uyum, Türkiye'de 900'ün üzerinde kanun var, biz bunun geçiş döneminde 600'e yakını gözden geçirdik. Orada yeni sisteme uygun bazı düzenlemeler yapıldı KHK'larla. Sonra o KHK'lar Mecliste kanun olarak da kabul edildi. Ama hem kanunların tamamında hem de ikincil mevzuatta zorunlu uyum tamamlanmış değil. Bitinceye kadar da devam edecek. Burada bir problem yok. Siyasi partiler kanunu, seçim kanunu, meclis iç tüzüğü açısından ele aldığımızda, meclis iç tüzüğü bence bir zorunlu uyumdur. Yeni sisteme geçildikten sonra tabii ki yeni sistemin zorunlulukları sebebiyle, meclis iç tüzüğünde değişiklikler yapıldı, bu kaçınılmaz bir biçimde yapılması gereken değişikliklerdi. Ama yeni bir meclis iç tüzüğü Anayasa'da meclisin bu yeni konumlanışına göre, meclisin rolünü ve gücünü yansıtabilecek bir iç hukuk metni olarak yapılmak zorunda. Eğer bu yapılırsa, meclisle ilgili çoğunluğu suni tartışmaların da hemen hemen biteceğini düşünüyorum.

Cumhurbaşkanının aldığı kararlar, kolektif süreçlerin sonucunda ortaya çıkıyor. Bunu da şimdiye kadar tecrübe ettik. Hem halkın doğrudan iradesine dayalı bir yürütme hem de ortak çalışmayı ön plana alan bir süreç yönetimi, demokrasinin iki esasını da barındırdığı halde hangi sebeplerden ötürü antidemokratik olarak değerlendirilebilir? Bu bir algı siyasetidir. Şunun üzerine oynuyorlar: bir çok kararın altında cumhurbaşkanının imzası var. Elbette öyle olacak. Çünkü bu başkanlık sistemidir.

SEÇİM SİSTEMİ REVİZE EDİLMELİ

Siyasi partiler ve seçim hukuku hakkında da mı aynı düşünüyorsunuz?

Siyasi partiler hukukunda, mevcuttaki, sonuçta bir darbe kanunu, değişmesi gerekir. Siyasi partilerin işleyişi açısından, demokratik yönetim esasına dayalı olarak yeni düzenlemeler yapılması söz konusu olabilir. Yani, siyasi partilerin kendi iç işlerinde kendi tüzüklerinin daha etkin ve güçlü olduğu bir siyasi partiler hukuku gündeme getirilebilir. Bu yanı sıra demokratikleşme açısından siyasi partiler hukukunda değişiklik yapılmasının ben gerekli olduğunu düşünüyorum. Ama bu zorunlu bir uyum mudur, değil midir? Bizim siyasi partiler artık parlamenter sistemin siyasi partileri olmadığını anlamalıdır. Dolayısıyla başkanlık sisteminin siyasi partisi nasıl olursa, ona uygun bir siyasi parti pratiği de geliştirmek zorundalar.

Seçim hukuku biraz daha farklı. Seçim hukukunda şöyle bir şey var, tabii meclis seçimleri açısından söylüyoruz. Meclis seçimleri açısından yüzde 10 barajı bana göre parlamenter sistemin ürettiği bir mekanizmaydı. Çünkü yüzde 10 barajının gerekçesi, yönetimde istikrar ilkesiydi. Bu da normaldi çünkü hükümet meclisten seçiliyordu. Gerçi o bile derde deva olmadı, biliyorsunuz ANAP döneminden sonra AK Parti'ye gelinceye kadar sürekli koalisyon hükümetleri oldu. Şimdi sistem değişti, artık yönetimde istikrar, meclisin kurucu ilkesi olmaktan çıktı. Meclisin kurucu ilkesi, şimdi temsilde adalet ve karar alma istikrarı olmak zorunda.

Neden karar alma istikrarına ihtiyaç var? Minimalin temsili nasıl bir haksızlık, meclis gücünün dağılmaması da öyle bir gerekliliktir. Şimdi siz meclis gücünü dağıtırsanız salt çoğunluk gerektiren, nitelikli çoğunluk gerektiren konularda meclisin karar almasının önüne geçmiş veya minimal temsile makro güç vermiş olur-

sunuz. Dolayısıyla ister istemez mecliste karar alma istikrarını sağlayabilecek bir tedbire ihtiyaç var. O yüzden ben, bir barajın gerekli olduğunu düşünüyorum ama bu barajın gerekçesinin artık yönetimde istikrar değil, karar alma istikrarı olduğunu ve bu barajın bana göre yüzde 5 olmasının sistemin iç tutarlılığı açısından uygun olduğunu düşünüyorum. O konudaki gerekçem de şu; nasıl ki cumhurbaşkanı adayı göstermek için siyasi partilerin son meclis seçimlerinde tek başına veya birlikte yüzde 5 oy almış olması yetiyorsa, Mecliste temsil edilmek için de yüzde 5 yeterli kabul edilebilir.

Seçim çevresini değiştirdiğinizde, daraltılmış bir seçim çevresinde doğal seçim barajı ortaya çıkacak. Seçim çevresi daraltılmaz ise yüzde 5 barajı burada bir sıkıntı oluşturamaz mı gelecek açısından?

Şöyle, baraj hangi seçim sisteminde işlevseldir ona baktığınızda, tabii ki birden çok milletvekilinin seçildiği seçim bölgesi sistemlerinde anlamlıdır. Bizdeki tartışmalarda "dar bölge" siyasetin gündeminde değil. O yüzden seçim bölgelerinin üçlü beşli yedili olup olmaması üzerine tartışmalar yapılıyor. Orada da ağır basan seçenekler herhalde yedi milletvekili en iyimser ihtimalle beş milletvekilli seçim bölgesi sistemidir.

SEÇİM ÇEVRELERİ MESELESİNİ TARTIŞMALIYIZ

Seçim bölgeleri meselesinin de tartışma konusu olması gerektiğini düşünüyorum. Bir seçim bölgesinde ne kadar az milletvekili çıkarsa seçmenle milletvekili arasındaki ilişki o kadar güçlü olur. Bu da demokrasinin gereklerinden birisidir. Seçmenin seçtiği kişiye taleplerini doğrudan iletebilmesi, hesabını sorabilmesi bakımından bu gerekli. 98 milletvekili seçilen bir seçim bölgesi olmamalı, bu seçmen-seçilen ilişkisini anonimleştiriyor, oysa

seçmenle milletvekili arasındaki ilişki ne kadar bireyselse demokratik seviye o kadar yüksek olur. O yüzden seçim bölgesi tercihinde ne kadar az milletvekili çıkacak şekilde seçim bölgeleri planlanırsa, seçmenle seçilmiş arasında olan ilişkinin demokratik etkileşim boyutu da o kadar güçlü olur.

Muhalefet partileri güçlendirilmiş parlamenter sistem önerilerini açıklıyor. Siz eski sisteme dönülebileceğini düşünüyor musunuz?

Hayır, daha önce de açıkladım. Çünkü demokratik rutin içerisinde halk hiçbir zaman kendi demokratik kazanımlarından vazgeçmez. Eski sisteme geçmek demek doğrudan halkın yürütme seçme hükümet kurma hakkının ortadan kaldırılması demek. Halkın cebinde iki tane oy var. İki de güçlü oy, birisiyle meclisi diğeriyle hükümeti belirliyor. Siz olağan koşullarda halka ben o iki oydan birini senden geri alacağım dersiniz bu halkın demokratik kazanımlarının geriye gitmesi anlamına geldiği için halktan ona alamazsınız. Yani halk durduk yere cebindeki demokratik gücü çıkarıp vermez. Siyasi tarihe bakın hakikaten darbeler, iç savaşlar, olağanüstü koşullar olmadıkça hiçbir halk elde ettiği demokratik kazanımdan vazgeçmiş değildir.

Bir de dünyada demokratik toplumlar içerisinde oy gücünü en etkili kullanan toplumlardan birisi bizim milletimizdir. Dolayısıyla halk bu tezle karşısına çıkan kişiye geçit vermez, demokratik bilinç açısından söylüyorum, geriye dönüşe izin vermez. Teknik açıdan da bu problem. Nasıl olacak? Yani şimdi deniliyor ki bir cumhurbaşkanı adayı belirleyeceğiz. Onunla protokol yapacağız, o seçildikten sonra parlamenter sistem açısından gerekli geçiş sürecini yönetecek. Halk hükümet faaliyeti yerine geriye dönüşü sağlayacak bir kişiyi tercih etmez. Çünkü hizmetlerin aksayacağını düşünür. Kendi

ihtiyaçlarını karşılamak yerine geriye dönüş için çalışacak bir kişiye, halk hangi gerekçeyle oy verecek? Nasıl bir vaat koyuyor? Diyor ki sen iki sene tahammül et, iki sene fedakarlık yap parlamenter sisteme geçince hem hayat şartların yükselecek hem hizmetlerin kalitesi artacak. Böyle bir siyasi teze demokratik bilinçle hareket eden halkın pozitif tepki vermesi zor.

PARLAMENTER REJİME DÖNÜŞ VAADİ, İRRASYONEL BİR SENARYO

Teknik olarak başka bir boyutu daha var. Cumhurbaşkanlığı kazanacaklar, yetmez. Mecliste de 360 milletvekili kazanacaklar, sonra anayasa değişikliğine gidilecek, sonra tekrar halka gidilecek. Önce iki tane seçim yap. Sonra referandum yap, halk bunu kabul ettikten sonra tekrar meclisi ve cumhurbaşkanı seç... Üst üste seçimler, en fazla iki yılda en az beş seçim. Bu son derece irrasyonel bir senaryodur. Dolayısıyla ben parlamenter sisteme dönüş meselesini tamamen Cumhurbaşkanı Erdoğan karşıtı siyasi projenin bir söylemi olarak düşünüyorum, gerçek bir hedef olarak tanımlanmadığını görüyorum.

Kaldı ki güçlendirilmiş parlamenter sitem dediklerinde getirdikleri yeni bir şey yok. Kurucu / yapıcı güvensizlik oyu dışında, o da aslında bir krizin kanıtından başka bir şey değil. Yani diyorlar ki ben başarısız olmuş bir hükümeti düşürmek için onun yerine gelecek hükümet konusunda anlaşacağım, eğer anlaşırsam hükümeti düşüreceğim. Anlaşamazsan demek ki başarısız olmuş bir hükümete ülkeyi mahkûm edeceksin. Ya da düşük oyla (basit çoğunluk) hükümet kurma, yüksek oyla (salt çoğunluk) hükümet düşürme imkânı getirmek. Tüm bunlar parlamenter sistemdeki hükümet krizleri bakımından itiraftır. Dolayısıyla söylenen yeni bir şey yok ve gerçekçi bir siyasi projeksiyon da değil. Onun için ben başarılı olacaklarını düşünmüyorum. ❏

Kaldı ki güçlendirilmiş parlamenter sistem dediklerinde, getirdikleri yeni bir şey yok. Kurucu/yapıcı güvensizlik oyu dışında, o da aslında bir krizin kanıtından başka bir şey değil. Yani diyorlar ki ben başarısız olmuş bir hükümeti düşürmek için onun yerine gelecek hükümet konusunda anlaşacağım, eğer anlaşırsam hükümeti düşüreceğim. Anlaşamazsan demek ki başarısız olmuş bir hükümete ülkeyi mahkûm edeceksin.